

DEPARTEMENTENE

Oppfølgingsplan

I tjeneste for Norge

Regjeringens oppfølgingsplan for ivaretagelse av personell før, under og etter internasjonal tjeneste

Samfunnsmålet er å styrke samfunnets
anerkjennelse og ivaretagelse av personell
før, under og etter internasjonal tjeneste
for Norge, og å styrke tverrsektoriell
kompetanse og samhandling.

DEPARTEMENTENE

Oppfølgingsplan

I tjeneste for Norge

Regjeringens oppfølgingsplan for ivaretagelse av personell
før, under og etter internasjonal tjeneste

Innholdsfortegnelse

Forord	7
1. Bakgrunn	8
2. Innsatsen og personellet	15
2.1 Utenriksdepartementets personell	16
2.2 Justis- og beredskapsdepartementets personell	16
2.3 Forsvarsdepartementets personell	18
3. Mål og tiltak	21
3.1 Regjeringen vil forebygge mulige negative konsekvenser av internasjonal tjeneste, gjennom kartlegging og god informasjon om rettigheter og støtteordninger	21
3.2 Regjeringen vil bidra aktiv formidling av samfunnets anerkjennelse.	24
3.3 Regjeringen vil arbeide for at personellet og deres pårørende får god oppfølging basert på behov og rettigheter	24
3.4 Regjeringen vil arbeide for å bedre kompetansen i det sivile hjelpeapparatet basert på kunnskap gjennom forskning.	26
4. Gjennomføring og samarbeid	28
4.1 Rapportering og evaluering	28
4.2 Samarbeid med arbeidstakerorganisasjonene og veteranorganisasjonene	28
4.3 Nasjonal veterankonferanse	28
4.4 Internasjonalt samarbeid	28
Litteraturliste	30

FOTO: ASGEIR SPANGE BREKKE, FORSVARSDEPARTEMENTET

Forord

Kampen for fred, stabilitet og menneskerettigheter føres med ulike virkemidler over hele verden. Norge er med i dette arbeidet med humanitære midler og bistand, med støtte til politiske prosesser og med militære bidrag når det er påkrevet.

Dette er en innsats for verdier vi holder høyt. Det er også et arbeid for å ivareta våre nasjonale interesser i en ustabil verden, der konflikter langt borte raskt kan få konsekvenser for oss, nasjonalt og regionalt.

Våre soldater, polititjenestemenn og -kvinner, og andre utsendte fra justissektoren, gjør en stor innsats for å bidra til økt sikkerhet og stabilitet i andre land. Utsendte i utenriktjenesten håndterer jevnlig krevende og belastende saker. Mange er stasjonert i områder med uro og konflikt. Alle løser vanskelige oppdrag i land med store utfordringer. De utsetter seg selv for sterke inntrykk og belastninger. Oppdragene løses på en fremragende måte.

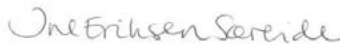
For dette har de regjeringens og hele det norske samfunnets dype respekt og anerkjennelse.

Alle som har vært ute i internasjonal tjeneste for Norge kommer hjem med kompetanse som er svært viktig, også for det norske arbeidslivet. Denne kompetansen må vi i enda større grad se og ta i bruk. Regjeringen vil følge opp og forsterke det arbeidet som har vært gjort de siste årene med å synliggjøre kompetanse, formidle anerkjennelse og gi støtte. Dette er et felles samfunnsansvar – på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer. Vi vil nå rette en særlig innsats mot å få arbeidslivet til å ta kompetansen i bruk, og sørge for at det offentlige hjelpeapparatet kan yte bedre koordinert og mer kompetent bistand til dem som trenger det.

Heldigvis er det få som opplever alvorlige skader. Men for dem dette gjelder blir livet forandret. Regjeringen ønsker med denne planen å legge forholdene til rette for en bedre tilrettelegging før, og god oppfølging etter, endt internasjonal tjeneste.

Robert Eriksson,
arbeids- og sosialminister

Ine Eriksen Søreide,
forsvarsminister

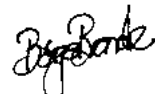
Jan Tore Sanner, kommunal- og
moderniseringsminister

Solveig Horne,
barne-, likestillings- og
inkluderingsminister

Bent Høie,
helse- og omsorgsminister

Børge Brænde,
utenriksminister

Anders Anundsen,
justis- og beredskapsminister

FOTO: GABRIEL LUND, FORSVARSDEPARTEMENTET

1 Bakgrunn

Målet med denne planen er å øke anerkjennelsen og ivaretagelsen av norsk personell før, under og etter at de har vært i internasjonal tjeneste for Norge.¹ Dette er et mål som Regjeringen står samlet bak, og som vil følges opp av de sju statsrådene som har et arbeidsgiveransvar eller oppfølgingsansvar for personellet. Målgruppen er, som for handlingsplanen *I tjeneste for Norge*, alle norske statsborgere som har deltatt eller deltar i fredsbevarende, fredsopprettende eller statsbyggende innsats i andre land, fra utenriks-, justis- og forsvarssektoren. Fellesbetegnelsen «personell» derfor brukes gjennomgående i planen.²

1 For Forsvarets del omfatter begrepet «internasjonal tjeneste» i denne sammenheng internasjonale operasjoner. Per definisjon er internasjonale operasjoner «enhver operasjon i utlandet som krever bruk av militære styrker, og som er godkjent av norske myndigheter» (Forsvarspersonelloven §3).

2 For Forsvarets personell omfatter dette veteraner som deltar, eller har deltatt, i internasjonale operasjoner.

Oppfølgingsplanen bygger videre på *I tjeneste for Norge* og St.meld. nr. 34 (2008–2009). Riksrevisjonens undersøkelser, samt nyere forskning og evalueringer av handlingsplanen, danner grunnlag for innretning og prioriteringer.³

I tjeneste for Norge har vært en rettesnor for innsatsen de siste tre årene, og har hatt stor betydning for den positive utviklingen. Gjennom den har vi kommet et langt skritt videre i arbeidet med å gi personellet den anerkjennelsen og støtten de fortjener. De har fått et løft både politisk og i samfunnets bevissthet, og en tydeligere stemme i den norske offentligheten.

I tjeneste for Norge inneholdt 126 tiltak, hvorav de fleste hadde Forsvaret som nedslagsfelt. De aller fleste tiltakene er gjennomført, eller er i ferd med å bli

3 Se liste til slutt over evalueringer og rapporter.

gjennomført, gjennom et tett samarbeid mellom seks departementer. Dette tverrsektorielle samarbeidet har vært avgjørende for de gode resultatene av handlingsplanen.

De viktigste resultatene er *for det første* etableringen av en god kompensasjonsordning og en uavhengig klageinstans for kompensasjon til veteraner med psykiske belastningsskader. Det ble levert en evalueringsrapport om den særskilte kompensasjonsordningen våren 2014. Forsvarsdepartementet vil nå vurdere behovet for endringer i styring og forvaltning av denne ordningen.

For det andre har etableringen av Forsvarets ettårsprogram bidratt til at Forsvarets personell og deres familier og pårørende får god oppfølging ett år etter tjenesten. Ettårsprogrammet er et virkemiddel

for å forebygge og kartlegge skader, og å gi dem som trenger det støtte til å komme tilbake til arbeidslivet. Alle som kommer hjem fra internasjonale operasjoner må gjennom en «mellomlanding» på vei hjem. Hensikten med mellomlanding er å få avstand til tjenesten, gjennomgå en medisinsk undersøkelse, og få informasjon og eventuelt henvisning til videre støtte og oppfølging. At personellet får omstilt seg før de kommer hjem til sine nærmeste, betyr mye for den enkelte og er dessuten viktig forebygging.

For det tredje har etableringen av Veteranavdelingen i Forsvarsstaben hatt stor betydning. Med den har alle veteraner fått en åpen dør inn til Forsvaret. Her finner de andre veteraner som vet hva tjeneste i risikosoner handler om, og kan få råd og veiledning om hvordan de bør gå fram dersom de trenger støtte eller behandling.

For det fjerde har det skjedd store forbedringer når det gjelder anerkjennelsen fra samfunnet. Anerkjennelse betyr mye for alle som har vært ute i risikofylte oppdrag på vegne av Norge, og likeledes for deres familier og pårørende. Det er innført medaljeparader med deltakelse på høyt politisk nivå, og det er åpnet for å tildele nasjonens høyeste utmerkelse for deltakelse i internasjonale operasjoner. Markeringer av Forsvarets minnedag⁴ og frigjørings- og veterandagen 8. mai er også innført som synlige uttrykk for samfunnets anerkjennelse.

Anerkjennelse har imidlertid også en annen, og mindre synlig side. Samfunnets kunnskap om hva et risikofyllt internasjonalt oppdrag innebærer, og hvilken unik kompetanse et slikt oppdrag gir, er minst like viktig. Likeledes er det avgjørende for den enkelte å få god informasjon om støtteordninger og behandlingstilbud, og å bli møtt med kunnskap og kompetanse i offentlig sektor. Dette er områder der resultatene fra forrige handlingsplan kan forbedres.

Evalueringer viser at en av de største utfordringene for personellet i dag ligger i kontakten med det sivile hjelpeapparatet.⁵ Utfordringer som følge av tjenesten er ofte sammensatte og fordrer bistand fra forskjellige instanser, som Arbeids- og velferdsetaten, Statens pensjonskasse (SPK), helse- og omsorgstjenesten, familievernnet og andre. De ulike instansene kan oppleves som lite koordinerte. Videre kan det være en utfordring å bli møtt med manglende kunnskap i hjelpeapparatet om hvilke belastninger

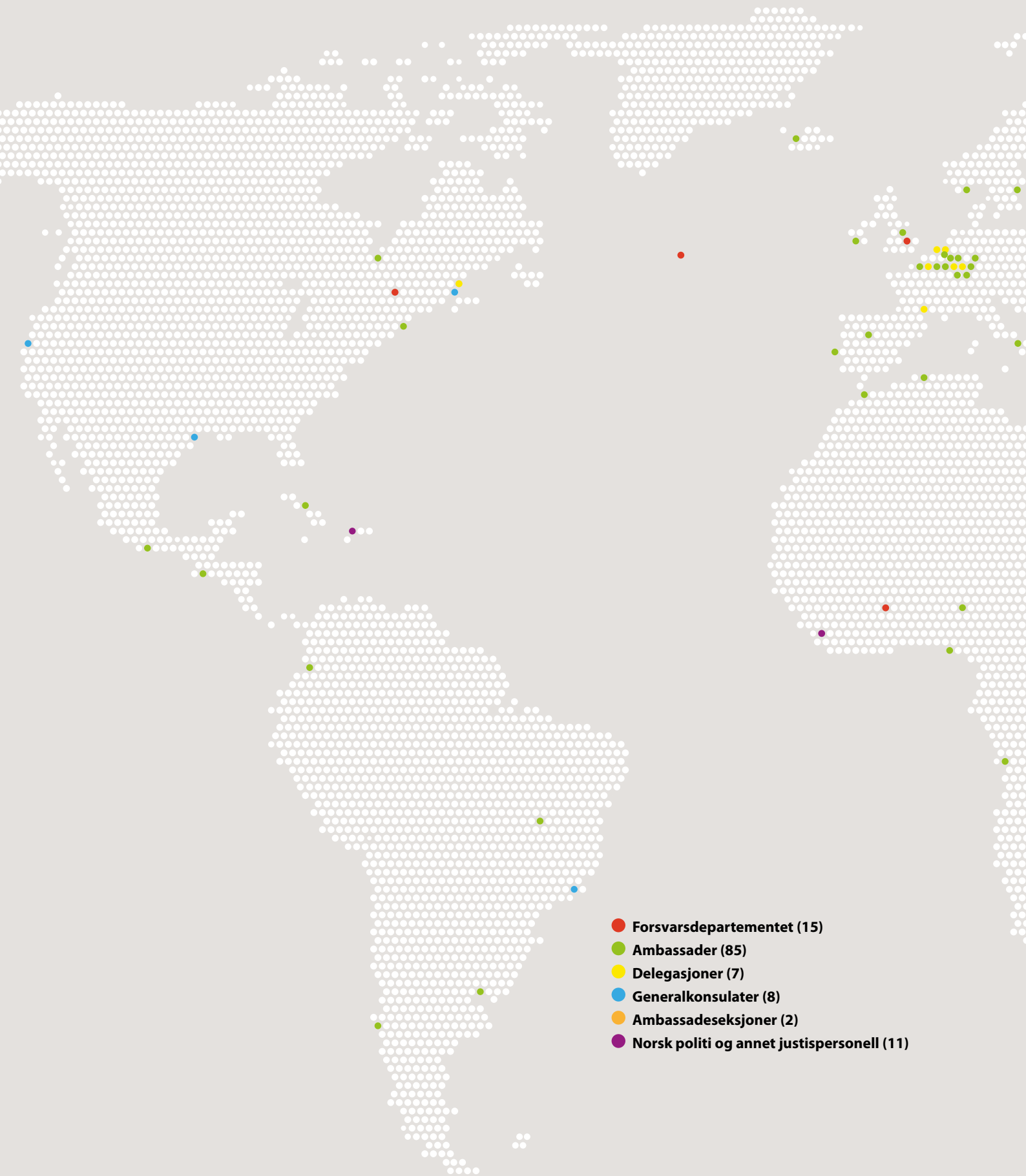
utenlandstjenesten kan innebære, og hvilke ettervirkninger den kan medføre. Informasjonen om hvilke rutiner som gjelder i forbindelse med saksbehandling i Arbeids- og velferdsetaten og SPK kan oppleves som vanskelig tilgjengelig. Innhenting av dokumentasjon fra Forsvaret, Arbeids- og velferdsetaten og offentlige helse- og omsorgstjenester er ofte tidkrevende. Det er i dag (2014) fortsatt lange ventelister hos spesialister som har kompetanse til å utarbeide spesialisterklæringer. En langvarig saksgang med et uvisst utfall er en belastning.

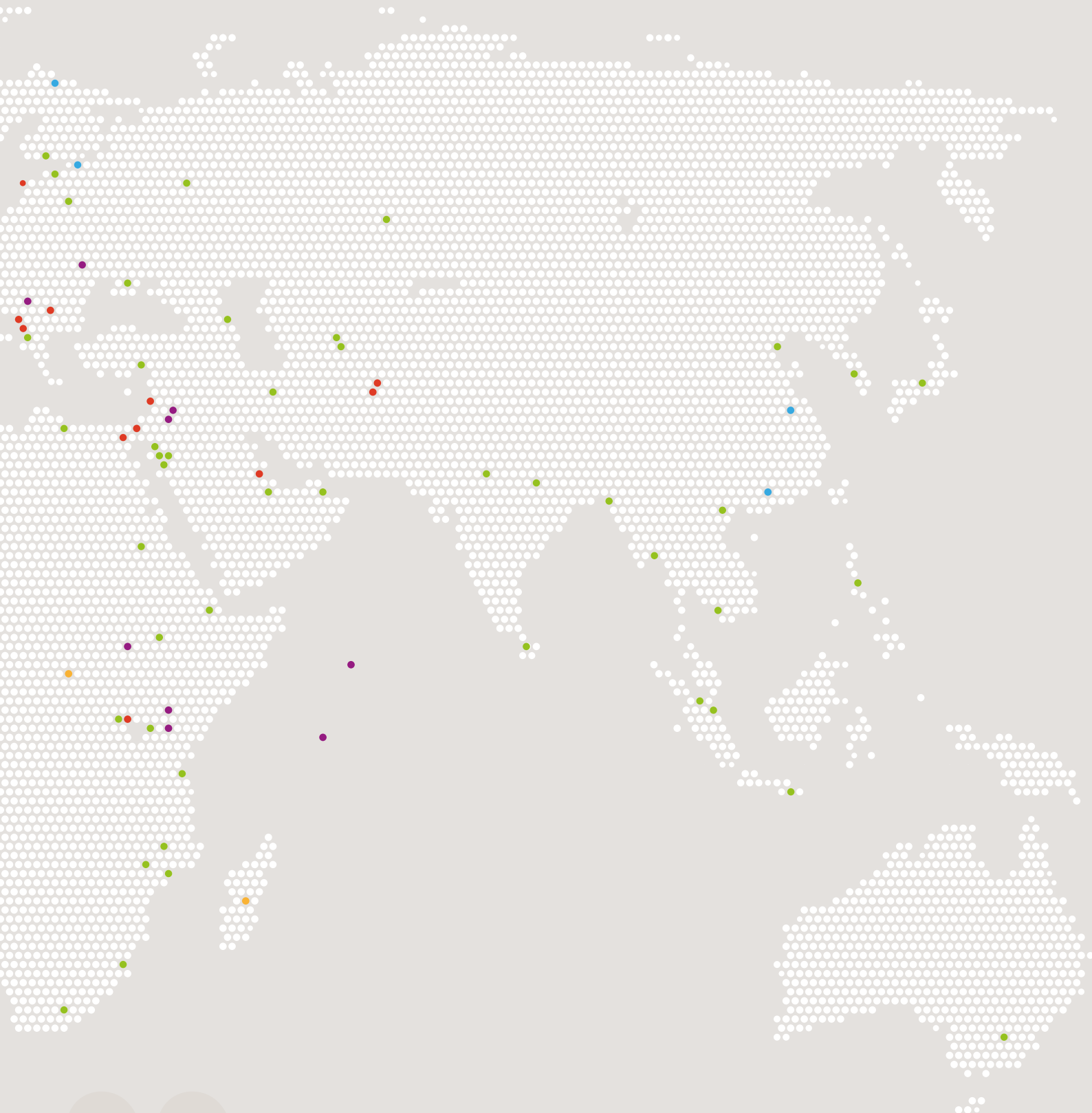
Forsvaret har gjort mye for å bedre situasjonen for personell som har deltatt i internasjonale operasjoner. Nå skal sivil sektor ta et større ansvar for å sikre at den enkelte får den hjelpen og støtten en trenger og har krav på. Dette står regjeringen samlet bak. Det er behov for å styrke kompetansen innen helsesektoren, i barne- og familievernnet og i Arbeids- og velferdsetaten. Den enkelte må få bedre informasjon om eksisterende ordninger og rutiner, og om rettigheter og klageordninger. Saksbehandling må sentraliseres og dokumentasjonskravene gjennomgås, med sikte på forenkling. Det er nødvendig med en gjennomgang av erstatningsordningene. Kommunene spiller en sentral rolle, og det er på kommunalt nivå utfordringene er størst. Tettere og mer effektiv samhandling i sivil sektor, med fokus på kommunenivået, er derfor det bærende elementet i denne oppfølgingsplanen.

4 Første søndag i november

5 Pilotprosjekt Østerdalen, sluttrapport (2014).
Evaluering av handlingsplanen *I tjeneste for Norge*, PWC (2014)

Utenriktjenesten arbeider for norske interesser, norske borgere og en fredelig, rettferdig og bærekraftig verden.

(Utenriktjenestens visjon. Fra Strategi 2017.)

FOTO: ASGEIR SPANGE BREKKE, FORSVARSDEPARTEMENTET

FN som globalt samarbeidsforum er viktig for å sikre en fredelig utvikling i verden, og bygger sammen med det europeiske og nordiske forsvars- og sikkerhetssamarbeidet opp om langsiktig stabilitet og fredelig utvikling i Norges nærområder. Regjeringen vil støtte opp om og styrke internasjonalt samarbeid for sikkerhet og stabilitet.⁶

6 Politisk plattform for en regjering utgått av Høyre og Fremskrittspartiet (2013).

2 Innsatsen og personellet

Med sin innsats støtter norsk personell fra utenriks-, justis- og forsvarssektoren opp under Norges utenrikspolitiske mål, gjennom å fremme norske interesser, underbygge en internasjonal rettsorden basert på folkeretten, og arbeide for sikkerhet, demokrati og grunnleggende menneskerettigheter. Norges bidrag til å forebygge krig og framvekst av trusler, samt arbeid for fred og stabilitet i andre land, er en viktig del av dette.

Det norske bidraget er sammensatt, og både politiske, økonomiske, humanitære og utviklingsmessige tiltak er like viktige i arbeidet for en fredelig, rettfærdig og bærekraftig verden. Politiet bidrar blant annet med assistanse til gjenoppbygging eller styrking av det nasjonale politiet i land som er, eller har vært i konflikt. Den militære innsatsen er i første rekke knyttet til sikkerheten, og kan ha en viktig støttefunksjon for å legge til rette for økonomisk utvikling, humanitær bistand og politisk konsolidering. Dette igjen er avgjørende for en varig stabilisering av samfunnet. Gjennom sin innsats bidrar Forsvarets personell til å skape sikkerhet som gjør at økonomisk og politisk gjenoppbygging kan finne sted. Etter hvert som samfunnet normaliseres med blant annet fungerende rettssystemer og sikkerhetsstyrker, kan intern sikkerhet gradvis overlates til statlige myndigheter.

Norsk personell i internasjonal tjeneste holder et høyt profesjonelt nivå, og har stor fagkompetanse, fleksibilitet og omstillingsevne. De er utdannet og trent i å lede, ta ansvar, vise utholdenhet og fatte vanskelige beslutninger under press. De har opparbeidet seg erfaring i å samarbeide med mennesker med bakgrunn fra ulike religioner, kulturer og tenkesett. Alle tilegner seg kompetanse som er verdifull for det norske arbeidslivet og for samfunnet for øvrig. De har gjort en innsats som de skal være stolte av.

Men innsatsen kan også ha en høy pris. Mange har vært vitne til menneskelige lidelser eller humanitære katastrofer. De har stått i harde kamper, transportert syke og sårede og gitt livsviktig helsehjelp. De har utsatt seg selv for tunge belastninger og stått i fare for å miste sitt eget liv. Slike opplevelser kan føre til at den enkelte møter utfordringer i etterkant av tjenesten. Det gjelder både for tjenestegjørende og for deres familier og pårørende, som ofte lever med bekymring og usikkerhet, og som tar belastningene hjemme. De er ikke bare berørt av oppdraget; de er en del av oppdraget.

Hvorvidt den enkelte og dennes pårørende har behov for støtte og oppfølging varierer, blant annet som følge av tjenestens art, antall oppdrag og hva slags påkjenninger en har vært utsatt for. Det gjelder et

STATSSEKRETÆR I UTENRIKSDEPARTEMENTET, HANS BRATTSKAR, I FN. FOTO: UTENRIKSDEPARTEMENTET

mindretall. Men for den gruppen som trenger det, har samfunnet et felles ansvar for å ivareta og gi støtte.

2.1. Utenriksdepartementets personell

Norge er representert med utsendte på i overkant av 100 steder over hele verden. Utenriktjenesten har 630 utsendte og 990 lokalt ansatte som jevnlig håndterer krevende og belastende saker, både i forbindelse med bistand til norske borgere i utlandet, kriseberedskap og politiske hendelser. Mange av utenriktjenestens ansatte og deres familier er stasjonert i områder med øket risiko på grunn av krig eller krigslignende tilstander, kriminalitet, alvorlig forurensing eller andre alvorlige trusler mot psykisk og fysisk helse.

Utenriksdepartementet har, knyttet til sikkerhets-situasjonen, definert enkelte av stasjonene som særlig belastende, og pålegger de utsendte å reise ut fra stasjonen med jevne mellomrom. Disse stasjonene er pr. april 2014 ambassadene i Kabul, Islamabad, Juba, Kairo og Khartoum. Utsendte på disse stasjonene følges særlig tett, med helseundersøkelser før, under og etter stasjonering, utreiseforberedende kurs, besøk ved stasjonene, og sikkerhetsmessige tiltak og rutiner. Det tillates ikke å medbringe barn, og det er på enkelte av stasjonene lagt begrensinger på om ektefelle/partner kan medfølge.

Flertallet av de utsendte som tjenestegjør på stasjonene er fast ansatt i departementet, og fortsetter etter stasjoneringen i utenriktjenesten, enten på en annen utenriksstasjon eller i departementet. Personellet ivaretas, også etter stasjonering på særlig belastende steder, innenfor det ordinære arbeidsgiveransvaret. Dette skjer uavhengig av om personellet er fast ansatt i utenriksdepartementet eller tjenestegjør midlertidig med permisjon fra sin ordinære arbeidsgiver. Personellet følges hovedsakelig opp innenfor ordinær bedriftshelsetjeneste og hos en leverandør av arbeidsmedisinske helseundersøkelser og trope-/reisemedisin. Tilstander med behov for behandling ivaretas innenfor det offentlige helsevesenet.

2.2. Justis- og beredskapsdepartementets personell

Justis- og beredskapsdepartementet bidrar med personell til internasjonale operasjoner fra politiet, styrkebrønnen og Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB). Oppdragene og oppgavene som utføres er høyst ulike. Alt utsendt personell følges tett, med utreiseforberedende kurs, helseundersøkelse før utsendelse, samtale før og etter oppdraget, besøk på tjenestestedet og sikkerhetsmessige tiltak.

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) har med utgangspunkt i Sivilforsvaret drevet

FOTO: KÅRE M. HANSEN, POLITIDIREKTORATET

internasjonalt hjelpearbeid i form av støtte til FNs hjelpearbeidere siden slutten av 1990-tallet, med vekt på teltleirer med forlegning og forpleining, samt feltmessig sambandsstøtte.

Politiet: Deltakelse i internasjonale operasjoner er ingen hovedoppgave for norsk politi og er ikke en del av grunnopplæringen. Siden FN-operasjonen i Namibia i 1989 har likevel over 1200 norske polititjenestemenn og -kvinner deltatt på ulike oppdrag for FN, EU, OSSE og bilateralt i til sammen 35 forskjellige land. Normal kontraktperiode er tolv måneder. Tjenesten har til tider vært meget utfordrende, og i enkelte operasjoner har personellet vært bevæpnet for å kunne ivareta egen sikkerhet. Det er belastende å tjenestegjøre i land der normal samfunnsstruktur har brutt sammen, enten fordi det pågår eller har pågått krig. Enkelte av tjenestestedene har vært svært isolerte og avsidesliggende, med de utfordringer det kan medføre. Flere av politipersonellet har vært eksponert for livstruende og traumatiske opplevelser i krigssteder og krigslignende soner. Noen har vært utsatt for gisselsituasjoner og fått sin helse truet på grunn av klimatiske utfordringer og alvorlige sykdommer. Ingen norske polititjenestemenn eller -kvinner er drept i FN-tjeneste, men enkelte er påført skade eller sykdom.

Alt politipersonell som blir benyttet i slik tjeneste er i gruppen stadig tjenestegjørende personell (fast ansatte i politiet). Personellet har derfor gode muligheter til å få oppfølging av en arbeidsgiver med kunnskap om internasjonale fredsoperasjoner. Den samme mulighet til slik oppfølging får politipersonell som har tjenestegjort for Forsvaret i internasjonale operasjoner.

Pr. april 2014 deltar 46 norske politipersonell i internasjonale operasjoner i tjeneste for Norge. Personellet er fordelt på operasjoner i Haiti, Liberia og Sør-Sudan for FN, Djibouti og Palestina for EU, Palestina for TIPH (Hebron), Serbia (Beograd) for OSSE, Seychellene for Interpol og Øst-Afrika (Nairobi) med Training for Peace (TfP).

Styrkebrønnen ble opprettet i 2003 og består av personell fra påtalemyndigheten, domstolene, forsvarsadvokatembetet og kriminalomsorgen. Disse bidrar til rettsstatsutvikling i sårbare stater som er i overgang til demokrati. Enkelte av dem som er sendt ut fra Styrkebrønnen har vært i tilsvarende situasjoner som politipersonellet.

Hoveddelen av dem som er sendt ut fra Styrkebrønnen er fast ansatt i justissektoren og fortsetter i samme stilling etter oppdraget. Personell som er fast ansatt i justissektoren, eller tjenestegjør med midlertidig

permisjon fra sin ordinære arbeidsgiver, ivaretas innenfor det ordinære arbeidsgiveransvaret.

2.3. Forsvarets personell

Forsvaret skal kunne stille bidrag til hele spekteret av internasjonale operasjoner. Det omfatter preventive stabiliseringsoperasjoner, fredsbevarende operasjoner og fredsopprettende operasjoner. Nye operasjonstyper som anti-piratoperasjoner må også vektlegges.⁷ Norge er pr. mai 2014 til stede i operasjoner i Middelhavet utenfor i Syria, Afghanistan, Bosnia-Hercegovina, Egypt, Kosovo, Mali, Midtøsten, og Sør-Sudan.

Deltakelse i internasjonale operasjoner vil alltid innebære ulike typer risiko. Sikkerhetssituasjonen i mange operasjonsområder er krevende.

Forsvarets personell har deltatt i skarpe strids- og kamphandlinger i noen operasjoner. I andre operasjoner, der de ikke deltar aktivt i kamphandlinger, er det likevel ofte en risiko for å bli utsatt for målrettede angrep, komme i skuddlinjen, oppleve terrorhandlinger, kidnapping, miner og andre uforutsigbare trusler. Angrepene som er rettet mot blant annet norsk FN-personell i Afghanistan og

Syria er en sterk påminnelse om risikoen personellet utsettes for, og viktigheten av å ivareta deres sikkerhet på en god måte. Siden 2004 er ti norske militære drept i internasjonal tjeneste.

Personellsikkerhet gis høy prioritet. Forsvaret jobber alltid innstendig med risikoanalyser, og vil alltid søke å unngå å ta unødig risiko. Det brukes store ressurser på forberedelser, informasjonsinnhenting, risikoanalyse og utvikling av materiell som kan minske risikoen for personskader. Den beste forebyggingen ligger likevel i utvelgelsen og treningen som personellet får i forkant av tjenesten, samt den oppfølgingen de får under tjenesten, i forbindelse med hjemreisen og i tiden etter hjemkomst.

De fleste som deltar i internasjonale operasjoner er enten fast tilsatt i Forsvaret eller midlertidig tilsatt på kontrakt. I tillegg deltar ofte personell som tidligere har avtjent førstegangstjeneste eller har hatt et tilsetningsforhold til Forsvaret. Felles for disse er at de har et sivil yrke og en sivil jobb som de har permisjon fra så lenge de tjenestegjør i internasjonale operasjoner.

7 Prop.73 S (2011-2012) Et forsvar for vår tid.

FOTO: KÅRE M. HANSEN, POLITIDIREKTORATET

FOTO: FORSVARETS MEDIESENTER (FMS)

FOTO: FORSVARETS MEDIESENTER (FMS)

3 Mål og tiltak

Det overordnede målet med oppfølgingsplanen er å styrke samfunnets anerkjennelse og ivaretagelse av personell før, under og etter at de har vært i internasjonal tjeneste for Norge. Det skal skje blant annet gjennom å forbedre samhandlingen og å øke kunnskapen i sivil sektor. Samhandling og kunnskapsbygging preger målene og tiltakene i hele oppfølgingsplanen. Innsatsen skal først og fremst rettes inn mot kommunene. Det er her behovet for økt kunnskap og bedre samhandling er størst. Samarbeidet på tvers av departementer og sektorer har kommet godt i gang på nasjonalt nivå. Nå er det viktig at samarbeidet gjenspeiler seg nedover i systemet.

Samhandling og kunnskap er virkemidler som griper over flere departementsområder. Målene i denne planen er derfor sektorovergripende.

Det er definert fire sektorovergripende mål:

1. Regjeringen vil forebygge mulige negative konsekvenser av internasjonal tjeneste, gjennom kartlegging og god informasjon om rettigheter og støtteordninger.
2. Regjeringen vil bidra til aktiv formidling av samfunnets anerkjennelse.
3. Regjeringen vil arbeide for at personellet og deres pårørende får god oppfølging basert på behov og rettigheter.
4. Regjeringen vil arbeide for å bedre kompetansen i det sivile hjelpapparatet, basert på kunnskap gjennom forskning.

Under hvert sektorovergripende mål er det definert delmål og tiltak. Hoveddelen av tiltakene er av sektorovergripende karakter. For hvert tiltak står ett eller flere departementer som hovedansvarlige for å

koordinere innsatsen. De enkelte departementer som står sammen om denne planen vil iverksette tiltak innen egen sektor for at de sektorovergripende målene tilsammen kan oppfylles. De departementsspesifikke tiltakene er ikke en del av denne planen.

3.1. Regjeringen vil forebygge mulige negative konsekvenser av internasjonal tjeneste, gjennom kartlegging og god informasjon om rettigheter og støtteordninger.

God forebygging vil redusere muligheten for negative konsekvenser av tjenesten, både for den tjenestegjørende selv og for familier og pårørende. Dagens seleksjonssystem er i seg selv et viktig forebyggende tiltak. I et forebyggingsperspektiv er det også viktig at personellet blir grundig utredet for fysisk og psykisk helse både rett etter hjemkomst, og over tid. Samtidig som personellet aktivt oppsøkes for slik utredning, er god forebygging også å legge til rette for at den enkelte selv tar kontakt ved behov for hjelp, og for øvrig opplever mestring av eget liv. I den forbindelse er det viktig å sikre at personellet og deres pårørende har lett tilgjengelig informasjon om helsetilbud, støtteordninger, rettigheter og klageordninger.

Det er viktig at helsetjenesten har god kunnskap om hva det vil si å være i internasjonal tjeneste for Norge, som grunnlag for å tilby nødvendige og tilstrekkelige helsetjenester av god kvalitet. Likeledes bør en eventuell overgang til det sivile arbeidsmarkedet etter hjemkomst foregå så raskt og smidig som mulig. I den forbindelse er det viktig å synliggjøre overfor sivile arbeidsgivere den verdifulle kompetansen personellet har tilegnet seg.

UTENRIKSMINISTER BØRGE BRENDE BESØKTE DE TYFONRAMMEDE OMRÅDENE PÅ FILIPPINENE 8. JANUAR 2014, TO MÅNEDER ETTER AT KATASTROFEN INNTRAFF OG RAMMET OVER 14 MILLIONER MENNESKER 8. NOVEMBER 2013. FOTO: ASTRID SEHL, UTENRIKSDEPARTEMENTET

Det forebyggende arbeidet står sentralt overfor familier og pårørende, og opplevelsen av å bli ivarettet på dette området har blitt bedre. Det er imidlertid fortsatt behov for økt kunnskap og videreutvikling av innsatsen.

3.1.1 Delmål

Andelen tjenestegjørende personell med skader som følge av tjenesten skal minimeres.

Tiltak 1

Arbeidsgiver skal informere personellet om mulige helsemessige og sosiale konsekvenser av internasjonal tjeneste. Arbeidsgiver skal informere om relevante tjenester i sivil sektor.

Ansvar: FD, støtte: HOD, BLD, ASD

Tiltak 2:

Forsvarsdepartementet skal bidra til at eksisterende rutiner for å kartlegge personellens helsemessige, fysiske og psykiske utvikling etter internasjonal tjeneste, videreutvikles. Det skal vurderes å gjennomføre jevnlig kartlegginger, for eksempel etter to, fem og åtte år, som i Sverige og Danmark.

Ansvar: FD, støtte: ASD, BLD, HOD, KMD

Tiltak 3

For på et tidligere tidspunkt å kunne identifisere den totale belastning på det enkelte personell, er det nødvendig å gjennomgå normen for hjemmetid, hvilke retningslinjer som skal gjelde, og hvordan dette skal tilpasses oppdraget, herunder utvikle bedre styringssystemer for en oversikt over den enkeltes belastning.

Ansvar: FD

Tiltak 4

Gjennom koordinert informasjon, råd og veiledning skal det legges bedre til rette for at personellet gjøres i stand til selv å oppsøke de instanser de har behov for.

Ansvar: FD, UD, JD, støtte: BLD, ASD, HOD, ASD

Tiltak 5

For å sikre best mulig oppfølging og behandling skal Forsvarsdepartementet legge til rette for frivillig overføring av journalopplysninger fra Forsvaret til fastlege eller annen behandlende lege i sivile helse- og omsorgstjenester. Overføring av journalopplysninger forutsetter skriftlig samtykke fra personellet etter den til enhver tid gjeldende lovgivning.

Ansvar: FD, støtte: HOD

FOTO: COLOURBOX

3.1.2 Delmål

Det er viktig å sikre at overgangen til arbeidslivet etter endt tjeneste foregår så raskt og smidig som mulig. Andelen som står utenfor arbeidsmarkedet mer enn tolv måneder etter endt tjeneste skal ikke overstige andelen langtidsledige i befolkningen for øvrig.⁸

Tiltak 6

Forsvarsdepartementet skal medvirke til at den kompetansen som er opparbeidet ved internasjonal tjeneste gjøres tilgjengelig og dokumenteres på en slik måte at den kan brukes og forstås av arbeidsgivere i det sivile arbeidsmarkedet.

Ansvar: FD

Tiltak 7

Forsvarsdepartementet vil vurdere om det skal legges bedre til rette for at personell på kontrakt kan ta utdanning som forberedelse til sivil yrkeskarriere.

Ansvar: FD

3.1.3 Delmål

Personell i internasjonal tjeneste og deres pårørende skal få tilstrekkelig kunnskap om helsetilbud, rettigheter og støtteordninger, herunder også klage- og ombudsordning, for å sikre god ivaretagelse.

Tiltak 8

Forsvarsdepartementet skal bidra til at relevante nettsider i forsvarssektoren oppdateres med lenker til etablerte nettsider i sivil sektor, herunder nettsidene til Arbeids- og velferdsetaten, Barne- og familieetaten, helse- og omsorgssektoren og SPK, for å gjøre tjenestetilbudet i sivil sektor kjent og lett tilgjengelig for personellet.

Ansvar: FD, støtte: ASD, BLD, HOD

Tiltak 9

Arbeidsgiver skal gjøre personellet kjent med relevante støtteordninger og de rettigheter som følger av lov og forskrift.

Ansvar: FD, UD, JD, støtte: HOD, BLD, ASD

⁸ Tidsangivelsen på tolv måneder samsvarer på OECDs definisjon på langtidsledighet som er ledighet i mer enn tolv måneder.

FOTO: THOMAS BJØRNFLATEN/NYEBILDER.NO

3.2. Regjeringen vil bidra til aktiv formidling av samfunnets anerkjennelse.

Personellets innsats er viktig for ivaretagelsen av våre nasjonale interesser og sikkerhet. Personellet reiser ut på vegne av Norge, og mange gjennomfører risikofylte oppdrag i tjenesten. Det er et samfunnsansvar å være bevisst på betydningen av denne innsatsen. Samfunnets anerkjennelse skal formidles aktivt overfor den enkelte tjenestegjørende, og i det offentlige rom. I formidlingen av anerkjennelse, ønsker Regjeringen at det legges særlig vekt på personellets høye kompetanse og verdifulle erfaringer for norsk arbeids- og samfunnsliv.

3.2.1 Delmål

Norges befolkning skal ha god kjennskap til den innsatsen personell i internasjonal tjeneste gjør på vegne av nasjonen.

Tiltak 10

Regjeringen skal videreutvikle en kommunikasjonsstrategi for en åpen og aktiv kommunikasjon til samfunnet om personellets oppdrag i internasjonal tjeneste, og den risiko personellet utsettes for.

Ansvar: FD, støtte: JD og UD

Tiltak 11

Det skal utarbeides en strategi for å markedsføre personellets kompetanse overfor sivile arbeidsgivere.

Ansvar: FD

3.3. Regjeringen vil arbeide for at personellet og deres pårørende får god oppfølging basert på behov og rettigheter.

Personell som har blitt skadet eller har senskader etter internasjonal tjeneste, kan oppleve møtet med helse- og omsorgstjenestene og tjenesteytende etater (Arbeids- og velferdsetaten og SPK) som en utfordring. Regjeringen vil iverksette en rekke tiltak for å effektivisere og sentralisere saksbehandling i Arbeids- og velferdsetaten, forenkle rutiner for dokumentasjon, øke og sentralisere kompetanse, samt bedre samhandlingen på kommunalt nivå. Kommunale handlingsplaner bør utarbeides, og vil bli et viktig grunnlag for bedre samhandling. I dette arbeidet vil kommunene ha mye å tjene på å utveksle kompetanse og erfaringer. Kompensasjons- og erstatningsordningene skal gjennomgås og forenkles.

3.3.1 Delmål

Forbedre koordinering og kompetanse for oppfølging av personell og deres pårørende på nasjonalt og kommunalt nivå.

Tiltak 12

Arbeids- og sosialdepartementet vil videreføre og videreutvikle det etablerte kompetansemiljøet i NAV Elverum til etter hvert også å omfatte sentralisert saksbehandling og beslutning i saker som vedrører personell som har gjort internasjonal tjeneste for Norge.

Ansvar: ASD

Tiltak 13

Arbeids- og sosialdepartementet skal utrede og legge til rette for at det kan etableres et begrenset prøveprosjekt hvor det etableres en desentralisert ordning med «veterankontakt». Denne funksjonen skal fungere som et supplement til dagens landsdekkende kompetansemiljø, og skal bestå av personell med kompetanse fra internasjonale operasjoner.

Ansvar: ASD, støtte FD.

Tiltak 14

Det bør legges til rette for bedre samhandling og utvikling av lokale tiltak for oppfølging og ivaretagelse av personell som har vært i internasjonal tjeneste. Kommuner med et antall innbyggere som har vært i internasjonal tjeneste for Norge, oppfordres til å utarbeide kommunale eller interkommunale handlingsplaner. Handlingsplanene bør ivareta definerte samhandlingsutfordringer og behov som berører personellet og deres familier. Sentrale elementer i planene bør være kompetanseheving, beskrivelse av forpliktende samarbeid mellom relevante aktører, og ivaretagelse av målgrupper som har behov for ulike tilbud.

Ansvar: ASD, HOD, BLD, støtte: FD, KMD

3.3.2 Delmål

Vilkår for kompensasjon etter den særskilte kompensasjonsordningen skal tydeliggjøres og de eksisterende økonomiske ordningene konsolideres.

Tiltak 15

Forsvarsdepartementet skal utarbeide et presiserende tolkningsnotat som synliggjør beviskravet etter 35 G- og 65 G-ordningene.

Ansvar: FD

Tiltak 16

Forsvarsdepartementet skal vurdere om det er nødvendig med eventuelle endringer i forskriften om den særskilte kompensasjonsordningen.

Ansvar: FD

3.3.3 Delmål

Saksbehandlingstiden i SPK og Arbeids- og velferdsetaten skal reduseres i forhold til dagens praksis. Saksbehandlingstiden i sivil sektor skal effektiviseres. Kompensasjon etter den særskilte kompensasjonsordningen skal tydeliggjøres.

Tiltak 17

Forsvarsdepartementet skal, i samråd med Arbeids- og sosialdepartementet og SPK, utarbeide retningslinjer for å forsterke styringen og forvaltningen av den særskilte kompensasjonsordningen.

Ansvar: FD, støtte: ASD

Tiltak 18

Arbeids- og sosialdepartementet skal bidra til å sikre bedre prosedyrer for effektiv saksbehandling i SPK, med formål å redusere saksbehandlingstiden for krav om kompensasjon for psykiske belastningsskader. Det skal fastsettes frister for tilbakemelding ved innhenting av tilgjengelig dokumentasjon, og frister for når det skal foretas purring på etterspurt dokumentasjon. Når all nødvendig dokumentasjon foreligger, skal det fastsettes frister for når en sak skal være klar til utbetaling. Fristene skal nedfelles i skriftlige rutinebeskrivelser.

Ansvar: ASD

Tiltak 19

For å øke kompetansen i å utferdige psykiatriske spesialisterklæringer i saker hvor personell fra internasjonal tjeneste søker om erstatning, skal det tilbys kurs i sakkyndig arbeid. Målgruppen for kurset er spesialister i klinisk psykologi eller psykiatri.

Ansvar: ASD

Tiltak 20

Arbeids- og sosialdepartementet skal vurdere å sentralisere saksbehandling av krav om yrkesskadeerstatning og mén-erstatning, i de tilfeller skaden er relatert til utenlandstjeneste, på linje med eksisterende behandling av uføresaker. Samtidig skal ASD sikre prosedyrer som effektiviserer saksbehandling.

Ansvar: ASD

FOTO: COLOURBOX

Tiltak 21

Forsvarsdepartementet skal bidra til at det videreutvikles og implementeres et rapporteringssystem for å sikre dokumentasjon knyttet til hendelser i tjenesten der de i ettertid kan bli reist krav om erstatning.

Ansvar: FD

3.4. Regjeringen vil arbeide for å bedre kompetansen i det sivile hjelpeapparatet, basert på kunnskap gjennom forskning.

For personell som har et oppfølgingsbehov, er det viktig å bli møtt med kunnskap i helsesektoren og i tjenester i sivil forvaltning. Regjeringen vil arbeide for å bedre kompetansen hos personell i offentlig sektor som ofte kommer i kontakt med personell fra internasjonal tjeneste og deres pårørende. Det skal gjennomføres kurs og opplæringspakker blant annet i stressrelaterte lidelser og militærpsykiatri. Regionale fagnettverk og kompetansenettverk videreføres. Samarbeidet med Regionale ressursentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) skal videreføres.

Det er behov for mer kunnskap om og forskning på familiemessige utfordringer knyttet til internasjonale operasjoner, og særlig kartlegging av barns reaksjoner på foreldrenes deltakelse i denne type oppdrag. Det er viktig at personellet og deres familier blir gjort oppmerksom på vanlige utfordringer i en slik livssituasjon og muligheter for hjelp og rådgivning ved behov.

3.4.1 Delmål

Personellet og deres familier skal bli møtt med kunnskap og forståelse hos de tjenesteytende sektorer.

Tiltak 22

De regionale fagnettverkene for innsatspersonell skal videreføres. Regionale fagnettverk er nå etablert i alle regioner, og ledes og koordineres av de Regionale ressursentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS).

Ansvar: HOD, støtte: FD, ASD, UD, BLD

FOTO: SHUTTERSTOCK

Tiltak 23

Arbeids- og sosialdepartementet vil videreføre samarbeidet med de regionale ressursstrenene (RVTS). Etaten vil delta i regionale kompetansenettverk og gjennomføre opplæring av nøkkelpersoner i blant annet stressrelaterte lidelser.

Ansvar: ASD

Tiltak 24

Opplæringspakke i militærpsykiatri skal videreføres. Opplæringspakken skal bidra til kompetanseheving for personell som ofte er i kontakt med målgruppen.

Ansvar: HOD, støtte: FD

3.4.2 Delmål

Forskningsbasert kunnskap skal bidra til økt kvalitet og god kompetanse i tjenestene.

Tiltak 25

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet skal bidra til at det utarbeides en kunnskapsstatus og en plan for videre forskning om familiemessige utfordringer knyttet til internasjonale operasjoner. Av særlig betydning er det å kartlegge barns reaksjoner på foreldrenes deltakelse i denne type oppdrag.

Ansvar: BLD, støtte: FD

Tiltak 26

Helse- og omsorgsdepartementet skal bidra til at Levekårsundersøkelsen for veteraner analyseres ytterligere, for å avdekke forbedringspunkter for kommunale helse- og omsorgstjenester og spesialisthelsetjenesten.⁹ Relevante tiltak i oppfølgingsplanen skal vurderes opp mot resultatene fra denne undersøkelsen.

Ansvar: HOD, støtte: KMD, FD, JD

Tiltak 27

Forsvarsdepartementet skal legge til rette for videreutvikling av samarbeidet med sivile forsknings- og kompetansemiljøer om tema relatert til personell som gjør internasjonal tjeneste for Norge.

Ansvar: FD, støtte HOD

⁹ SSB Levekårsundersøkelse (2013)

FOTO: SHUTTERSTOCK

4 Gjennomføring og samarbeid

4.1. Rapportering og evaluering

Den interdepartementale styringsgruppen (IDA) skal koordinere iverksettingen av oppfølgingsplanen. Det enkelte departement har ansvar for å følge opp mål og tiltak innenfor sine respektive ansvarsområder, og skal rapportere til IDA to ganger pr. år for gjennomføringen av disse.

En samlet rapport for implementeringen av sektorovergrepene mål og delmål skal foreligge en gang pr. år. Det skal gjennomføres en evaluering av oppfølgingsplanen innen utgangen av 2017.

4.2. Samarbeid med arbeidstakerorganisasjonene og veteranorganisasjonene

Arbeidstaker- og veteranorganisasjonene besitter verdifull kunnskap, og er viktige samarbeidspartnere i utviklingen av veteran- og personellpolitikken.

Arbeidstaker- og veteranorganisasjonene har spilt en viktig rolle i arbeidet med implementeringen av handlingsplanen *I tjeneste for Norge* og har deltatt i jevnlig møter med FD. Siden høsten 2013 har

organisasjonenes oppmerksomhet vært rettet framover og mot oppfølgingsplanen. De har vært viktige samarbeidspartnere i utviklingen av planen, og har hatt en sentral rolle i utviklingen av tiltak. Organisasjonene har fått anledning til å møte representantene i IDA for å ta opp spesielle forhold, og komme med innspill og reaksjoner. Erfaringene fra dette samarbeidet er udelte positive og nødvendige i veteranarbeidet. Dette samarbeidet blir viktig også i framtiden.

4.3. Nasjonal veterankonferanse

Årlig nasjonal veterankonferanse vil bli videreført i 2014 og 2015. Konferansen skal evalueres i 2015.

4.4. Internasjonalt samarbeid

Norge skal fortsatt legge stor vekt på å samarbeide med andre land om videreutvikling av veteranpolitikken, både bilateralt og innen rammen av NORDEFECO.¹⁰

¹⁰ NORDEFECO (Nordic Defence Cooperation) er en betegnelse på det formaliserte nordiske forsvarssamarbeidet.

Samarbeidet mellom departementene om utviklingen av regjeringens veteranpolitikk er unikt. Regjeringen vil videreføre dette samarbeidet, for at personellet som tjenestegjør internasjonalt for Norge skal få den anerkjennelsen de fortjener.

Litteraturliste

Politisk plattform for regjering utgått av Høyre og Fremskrittspartiet 2013.

St.prp.nr. 48 (2007–2008) – *Et forsvar til vern om Norges sikkerhet, interesser og verdier.*

Innst. S nr. 318 til St.prp. nr. 48 (2007–2008). Innstilling til Stortinget fra forsvarskomiteen om et forsvar til vern om Norges sikkerhet, interesser og verdier.

St.meld. nr. 34 (2008-2009) *Fra vernepliktig til veteran. Om ivaretagelse av personell før, under og etter deltakelse i utenlandsoperasjoner.*

Forsvarsdepartementet. *Evne til innsats.* Strategisk konsept for Forsvaret (2009).

Departementene 2011. *I tjeneste for Norge.* Regjeringens handlingsplan for ivaretagelse av personell før, under og etter utenlandstjeneste (2011–2013).

Prop. 73 S (2011–2012) – *Et forsvar for vår tid.*

Innst. 388 S (2011–2012) til Prop. 73 S (2011–2012). Innstilling til Stortinget fra utenriks- og forsvarskomiteen.

Forsvarets sanitet, 2012. Undersøkelse av psykisk helse hos norsk militært personell som har tjenestegjort i Afghanistan 2001–2011.

Dyb, E. & Johannessen, K. 2013. *Bostedsløse i Norge 2012 – en kartlegging.* NIBR-rapport 2013:5

Meld. St.14 (2012-2013). *Kompetanse for en ny tid.* Statistisk sentralbyrå: Veteraners Levekår – Forsvars- og politipersonell som har deltatt i internasjonale operasjoner (2013).

Innst. 384 S (2012–2013) til Meld. St.14 (2012–2013). Innstilling til Stortinget fra utenriks- og forsvarskomiteen.

PwC rapport 2014. Evaluering av regjeringens handlingsplan *I tjeneste for Norge.*

Pilotprosjekt Østerdalen 2014. Sluttrapport. (Upublisert dokument)

Utgitt av: Forsvarsdepartementet

Offentlige institusjoner kan bestille flere eksemplarer fra:
Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
Internett: www.publikasjoner.dep.no
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Telefon: 22 24 20 00

DSS publikasjonsnummer: S-1020

ISBN: 978-82-7924-082-2

Design: Melkeveien Designkontor AS

Foto omslag: Kåre M. Hansen, Forsvarets Mediesenter
og Astrid Sehl, Utenriksdepartementet

Trykk: Merkur Offset

06/2014 – opplag 4000

